

Hóman Bálint

1885. december 29-én született Budapesten Hóman Ottó, a neves klasszika-filológus, egyetemi tanár fiaként. A budapesti egyetemen szerzett bölcsészdoktori oklevelet. 1915-ben az Egyetemi Könyvtár, 1922-ben az OSZK, majd 1923-ban a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója lett. 1925-től az Országos Magyar Gyűjteményegyetem tanácsának alelnöke. 1925-1931 között a Pázmány Péter Tudományegyetemen a középkori magyar történelmet oktatta. Műveiben, kezdetben a pozitivizmus, majd a szellemtörténeti szemléletet és módszert követte. 1932. október 1-től 1938. május 13-ig a Gömbös- és Darányi-kormány, majd 1939. február 16-tól 1942. július 3-ig a Teleki-, Bárdossy- és Kállay-kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere. 1938. május-júliusban tárca nélküli nemzetnevelés-ügyi miniszter volt. 1932-1944 között kormánypárti országgyűlési képviselő.

Kulturpolitikusként Klebelsberghez hasonlóan az oktatást, a tudományt és a kultúrát a nemzetpolitika stratégiai ágazatainak tekintette, s ennek megfelelően kiemelt támogatásban is kívánta részesíteni. Miniszterségé idején a kultusztárca az állami költségvetés 11-13 %-ból részesült. Egyik legfontosabb feladatának - elődjének politikáját folytatva - a népiskolai oktatás fejlesztését tartotta. Tevékenységüknek köszönhetően 1920-hoz képest 1938-ban 23 %-kal nőtt a mindennapos iskolák száma, s 22 %-kal a tanítók száma is. 1940-ben Hóman Bálint egy olyan törvényjavaslatot fogadtatott el a törvényhozásban, mely szerint a 8 osztályos mindennapi iskola 4-4 osztályos alsó és felső tagozatból áll. A szorgalmi idő az alsó tagozatban

szeptember1-től június 30-ig, a felsőben - a nyári mezőgazdasági munkák miatt - október 15-április 15-e között tartott. Elsősorban alapismereteket és alapműveltséget kívánt ez a rendszer nyújtani. 1941-től indult be az ország egész területén a 8 osztályos rendszer, de a háború miatt már nem válhatott általánossá. A falusi és tanyasi lakosság számára ún. népházakat állítottak fel (1938-ig 1580 épült), melyben a szórakoztató jellegű programok mellett különböző ismeretterjesztő előadásokat és tanfolyamokat is rendeztek. A középiskolai képzésben radikális változtatásokat eszközölt, ugyanis a Klebelsberg által teremtett középiskola-típusok (reáliskola, humán-, illetve reálgimnázium) helyett egységes középiskolát hozott létre 1934-ben. A kötelező nyelvek -latin és német- mellett a harmadik idegen nyelvről (görög, francia, angol vagy olasz) a továbbiakban az iskolafenntartó dönthetett, az V. osztálytól pedig a latin helyett reáliákat is tanulhattak. A szakosodás lehetőségeit osztálybontásokkal igyekeztek megteremteni. Másik nagy horderejű intézkedésével 1938-ban felállította az ún. líceumokat és szakközépiskolákat. Ezek tanulmányi ideje 4 év volt, s a gimnáziumokhoz képest sokkal gyakorlatiasabb képzést nyújtottak. A líceumok elsősorban a tanítóképzőre készítettek fel, a szakközépiskolák pedig a kereskedelmi és gazdasági felsőfokú képzésre. Az 1930-as évektől a németbarát orientációt támogatta, minisztersége idején is egyre nagyobb teret engedett a jobboldali törekvéseknek. A "közvetített műveltséganyag antiintellektualizmusa, ideologikus prezentálása" (Romsics) egyre erősebbé vált. Az 1934-es egysége középiskola bevezetésénél az általános műveltség fő elemének a miniszter a nemzetismeretet tekintette: *"E gyetlen magyar iskolának sem lehet célja a puszta szakismeretközlés. Valamennyiünknek elsőrendű feladata a magyar életre való céltudatos előkészítés, az ifjúság erkölcsi nevelése, jellemének szilárdítása, kötelességtudásának fejlesztése, valláserkölcsi és nemzeti alapon nyugvó egészséges magyar világszemléletének kialakítása."*
(Idézi Romsics Ignác) Ennek hatására a középiskolában a természetismereti tantárgyak rovására az ún. nemzetismereti tárgyak kerültek a középpontba, mint a magyar nyelv és irodalom, a történelem, illetve a gazdasági és társadalmi ismeretek. A történelmen belül az egyetemes történelem súlya jelentősen csökkent. A testnevelés órák számát is megduplázták (heti kettőről négy órára.)

A tehetséggondozásban Hóman Bálint Klebelsberg koncepciójával szemben nem a keresztény középosztályra helyezte a hangsúlyt, hanem a népi tehetségek gondozására törekedett. Ennek keretében 1933-ban módosította a tandíjrendeletet, a tandíj odaítélésekor a mentesség vagy kedvezmény a tanulmányi eredménytől nagyobb mértékben függött, mint korábban. 1937-ben létrehozta a "Horthy Miklós ösztöndíjat" a "szegény sorsú, szorgalmas és nemzethű" egyetemisták, felső tagozatos középiskolások és gyakornokok számára. Különböző vidéki -sárospataki, hódmezővásárhelyi - kezdeményezések folytatásaképp és az Eötvös Collegium mintájára 1939-ben Budapesten megalakult a Bolyai - 1942-től Györffy István - Kollégium. Az itteni tehetséges parasztfiatalok, tandíjat nem fizettek, sőt ingyenes ellátásban részesültek. 1941-ben pedig felállították az Országos Tehetségkutató Intéző Bizottságot, mely évente 600 tehetséges, de szegény falusi gyermek ingyenes középiskolai beiskolázását finanszírozta. Mindennek persze politikai okai voltak. Maga a miniszter mindezt így indokolta: *"A magyar értelmiségi rétegből kirekesztett zsidók és az eddig hamis szempontok szerint helytelenül kedvezésekben részesített hanyag és tehetségtelen tanulók helyébe lépő életerős népi gyermekek tanulmányainak biztosítása által meggyorsítjuk a társadalom folytonos megújulásának egészséges folyamatát."*
(Idézi Romsics Ignác). 1944 végén Nyugatra távozott, az amerikai megszálló hatóságok mint

háborús bűnöst 1945-ben kiadták Magyarországnak. 1946-ban a népbíróság háborús bűnösként életfogytig tartó fegyházra és vagyonelkobzásra ítélte. 1951. június 2-án halt meg a váci börtönben. A börtönnyilvántartás szerint "szívizom-elfajulás, szívelégtelenség állapotában tüdővizenyő" következtében hunyt el. Halála körülményei azt valószínűsítik, hogy a 130 kilogrammról majd felére fogyó Hóman Bálint nem kapta meg a betegsége ellátásához szükséges orvosi ellátást.

Az MTA tagja volt: levelező tagként 1918-tól, rendes tagként 1929-től, majd annak igazgatója lett 1933-ban. 1945-ben az MTA kizárta tagjai sorából. A korszak egyik legjelentősebb történésze volt, aki kezdetben a pozitivizmust majd a szellemtörténeti irányvonalat képviselte.

Főbb művei:
A magyar városok az Árpádok korában
(Bp., 1908)
Magyar pénztörténet 1000-1325
(Bp., 1916)
A magyar királyság pénzügyei és gazdaságpolitikája Károly Róbert korában
(Bp., 1921)
A Szent László-kori Gesta Ungarorum és a XII-XIII. századi leszármazói
(Bp., 1925)
A magyar hun hagyomány és hun monda
(Bp., 1925)
A forráskutatás és forráskritika története
(Bp., 1925)
Magyar történet (1458-ig, a további korszakokat Szekfű Gyula írta)
Egyetemes történet (I-IV. Szerkesztette Hóman Bálint, Szekfű Gyula, Kerényi Károly Bp., 1935-1937)
Művelődéstörténet (1938)

Hóman Bálint beszéde(i)
Hóman Bálint üdvözlő beszéde a Magyarok Világszövetsége megalakulásakor

Forrás:
Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században
Osiris K. Bp., 1999
Kurcz Béla: Kallódó tetemek
HVG 2000. május 27.
Magyar életrajzi lexikon I.
Akadémiai K. Bp., 1967
Magyar Nagylexikon 9.
Magyar Nagylexikon Kiadó Bp., 1999
Magyar Művelődéstörténet

Osiris K. Bp., 1998
Bölöny József: Magyarország kormányai 1848-1992
Akadémiai K. Bp., 1992
Farkas Gábor: Hóman Bálint pályaképe (1885-1951)
Romsics Ignác: Hóman Bálint - Egy miniszter a "tévesztett úton"

A képek forrása:
Kurcz Béla: Kallódó tetemek
HVG 2000. május 27.
Sándor Tibor: Őségváltás után
Zsidókérdés és filmpolitika 1938-1944

További, Hóman Bálint tevékenységével kapcsolatos források :
Gunst Péter: A magyar történetírás története
A HómanMályusz ügy
Hol nyugszanak Hóman Bálint hamvai? (Parlamenti interpelláció)
Varga István parlamenti felszólalása (1995. november 28.)
Sándor Tibor: Őségváltás után
Zsidókérdés és filmpolitika 1938-1944
Az oktatásügy miniszterei 1848-1998 között
Németh András - Pukánszky Béla: Neveléstörténet (vonatkozó rész)
Hóman Bálint újratemetése (Magyar Nemzet)